

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПСИХОЛОГІЯ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ
ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ
КРИЗИ, ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

14-15 вересня 2023 року

Одеса – 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет лінгвістики та перекладу
Кафедра педагогіки та психології

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПСИХОЛОГІЯ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ ОСОБИСТОСТІ В
СУЧАСНИХ УМОВАХ КРИЗИ, ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВОЇ
ТРАНСФОРМАЦІЇ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

14-15 вересня 2023 року

Одеса – 2023

Хайрулін О.М.,

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри
морально-психологічного забезпечення дій військ (сил),
Національний університет оборони України*

ІГРОВІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ ОСОБИСТОСТІ

Життєдіяльність сучасної людини є об'єктивним віддзеркаленням нової епохи, особливості якої втілилися в науковому та загальнокультурному акронімі VUCA. Концепт VUCA був обраний світовими лідерами і науковцями для опису хаотичного, бурхливого й такого, що стрімко змінюється, середовища, яке швидко стало “ новою нормою ”, та особливості якого використовуються агресивними геополітичними суб'єктами в якості засобів впливу. Прикладом цього є злочинні дії російської федерації, що призвели до анексії українського Криму та широкомасштабної російсько-української війни. Українське суспільство перебуває у стані максимального екзистенційного напруження, що об'єктивно викликає зниження психологічного благополуччя громадян. Актуальні обставини воєнного часу, умови післявоєнного відновлення, подальшої ефективної життєдіяльності українського суспільства у світі ризику та невизначеності потребують від вітчизняної психологічної науки обґрунтованих пропозицій для створення моделей і технологій ковітальної життєдіяльності людини у довіллі перманентних життєвих ускладнень.

Науково-обґрунтованою вихідною позицією, раціональною програмою і сценарієм пошуку та реалізації психологічних засобів продуктивної життєдіяльності суб'єкта в наведених умовах усе більше постає гра – соціокультурний феномен та одночасно інтегральний фактор самореалізації людини як суб'єкта, особистості та індивідуальності у процесі, просторі та часі її онтогенезу [6; 7]. Вона постає “ формою особистісної причетності усупільненого індивіда до світу і характеризує його екзистенційну присутність у цьому світі; водночас саме гра визначає онтофеноменальний вітакультурний

формат його психодуховного самоздійснення і вчинкового самозреалізування” [6, с. 102]. Гра є виразним класичним полідисциплінарним об’єктом наукового пізнання. Розвідці закономірностей використання поліфеномену гри як суб’єктного та соціального екзистенційного засобу та його прагматичного застосування в реальних умовах буття людини і соціальної групи, присвячена увага дослідників різних часів та наукових дисциплін. У царині наукової психології потужне теоретико-методологічне та прагматично зорієнтоване підґрунтя створено результатами досліджень когорти вчених (Г. Спенсер, К. Гросс, С.Л. Рубінштейн, Й. Гейзинга, Г. Олпорт, Ж. Піаже, Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, О.В. Запорожець, Д.Б. Ельконін, М. Лацарус, Р. Кайуа, А. Бандура, Е. Берн, В.В. Давидов, В.А. Роменець, Г.П. Щедровицький, Г.О. Балл, А.В. Фурман, В.П. Москалець, П.П. Горностай, М. Лебланк, Дж. Шелл, Дж. Мак-Гонігал, Г. Фрейермут, С.К. Шандрук, В.В. Жовтянська та ін.). Суттєво посилює результативність дослідження гри адаптація у психологічному науковому просторі здобутків математичної дисципліни – теорії ігор (В. Парето, Дж. Нейман, Дж. Мак-Кінсі, Дж. Неш, Т. Шелінг, М.М. Воробьйов, В.А. Лефевр, А.В. Крушевський, А. Діксіт та ін.). Виразний психологічний зміст, який підтверджує актуальність дослідження ігрових аспектів психології життєвого простору особистості, мають мультидисциплінарні світові та вітчизняні наукові підходи й теорії: методологічні позиції аналітичної філософії (І. Кант, Г. Фреге, Б. Рассел, Л. Вітгенштайн, Р. Карнап, В. ван О. Квайн, М. Фуко, Г.П. Щедровицький, А.В. Фурман, З.С. Карпенко, В.О. Сабадуха, Л.М. Шенгерій, А.С. Синиця та ін.); система постнекласично-зорієнтованих принципів, підходів, засобів і нормативів психологічного пізнання (Г. Башляр, А.В. Фурман, М.М. Слюсаревський, З.С. Карпенко, В.П. Москалець; В.О. Сабадуха та ін.); філософсько-психологічна теорія вчинку (В.А. Роменець, І.П. Маноха, В.О. Татенко, А.В. Фурман, П.А. М’ясоїд та ін.), теорія системогенезу (функціональної системи) (Е. Ласло, П.К. Анохін), вітакультурна методологія і циклічно-вчинковий підхід (А.В. Фурман, О.Є. Фурман (Гуменюк) і наукова школа); теорія таксономічної системи видів провідної діяльності людини (Г.І. Челпанов, О.М. Леонтьєв, В.В. Давидов та ін.);

психолінгвістичні підходи на основі мовної (мовленнєвої) гри (Л. Вітгенштайн, Дж. Остін, О.І. Смирницький, Л.О. Калмикова, Л.В. Засєкіна, О.О. Селіванова, В.В. Зірка та ін.); соціально-філософська теорія повсякдення як динамічної рівноваги життєвого світу людини (І.В. Карівець), теорія багатомірності рольової реальності (Н.С. Корабльова), концепція гри як універсальної форми боротьби за суб'єктне та групове сприйняття й оцінювання (П. Бурд'є), теорія габітусу (П. Бурд'є, Т.М. Титаренко, А.А. Фурман, І.В. Карівець), теорія онтологічного моделювання (Р. Карнап, В. ван О. Квайн, Т. Грубер, Н. Гуаріно, Т.М. Басюк та ін.).

Аналіз результатів наукових досліджень гри, її потенціалу як універсального прагматичного засобу буття сучасного суб'єкта, актуальних тенденцій впливу наявних умов на життєдіяльність і психологічне благополуччя людини, підтверджує гіпотезу про те, що гра – це: 1) світоглядна універсалія, категорія культури, функціональний архетип, універсальна онтофеноменальна форма екзистенції людини і спільноти; 2) матриця організації та продуктивна програма життєдіяльності суб'єкта у реальних умовах його соціальної взаємодії; 3) спосіб буття людини і суспільства, що здатний забезпечувати процеси життєдіяльності людини або соціальної групи за будь-яких умов; 4) єдина модальність одночасно екстеріоризації та інтеріоризації на атрибутивній основі свідомого “подвоєння світу”, буття одночасно на двох планах-вимірах активної свідомості – зовнішньо-середовищного та внутрішньо-суб'єктного, які існують за принципами системної взаємної співдії, доповнюваності, комплементарності; 5) вид діяльності (категорія «діяльність» є родовим поняттям), який: а) акумулює історично накопичений соціальний досвід; б) у взаємодоповненні задає цілісний образ людського світу; в) виявляється як базова структура людської свідомості, що має універсальний функціоналізм; г) відіграє роль глибинної програми соціального життя, яка серцевинно містить інваріанти абстрактного всезагального змісту; г) характеризується смисловим наповненням, що зорганізується у вигляді своєрідних кластерів і в їх сукупності утворює пізнавальний образ світу певної епохи, спільноти, індивіда (докладне

обґрунтування див. [8; 9]). Тезаурус перспективного психологічного дослідження гри містить таксономічно структуровані концепти, які послідовно утворюють вузлові онтологічні механізми гри: власне гра, різнорівневі за категорійною матрицею модуси гри, габітус, ситуація, пропріум, диспозиції, похідні комунікативні інваріанти, що у змістовлюють і формують життєдіяльність суб'єкта: культура, стратегії, тактики, комунікативні дії/акти та ін.

Список використаної літератури

1. Велика українська енциклопедія. Словник. Київ : Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2015. 1408 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед.. наук України ; головний редактор В. Г. Кремень. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — 1040 с.
3. Психологічна енциклопедія. Київ : Академвидав, 2006. 424 с.
4. Роменець В. А., Маноха І. П. Історія психології ХХ століття: навч. посібник / В. А. Роменець, І. П. Маноха. Вид. 3-тє. Київ : Либідь, 2017. 1056 с.
5. Філософський енциклопедичний словник. Київ : «Абрис». 2002. 742 с.
6. Фурман А. В., Шандрук С. К. Організаційно-діяльнісні ігри у вищій школі: монографія / А.В. Фурман, С.К. Шандрук. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 272 с.
7. Фурман А. В., Шандрук С. К. Сутність гри як учинення: монографія / А.В. Фурман, С.К. Шандрук. Тернопіль: ТНЕУ, 2014. 120 с.
8. Хайрулін О. М. Діапазон розвивального потенціалу гри як суб'єктної програми. Психологія і суспільство. Тернопіль, 2021. № 1. С. 82–116.
9. Хайрулін О. М. Психологія ігрового моделювання соціального життя суб'єкта : монографія. Тернопіль : ЗУНУ, 2021. 404 с.

СТРЕСТІЙКОСТІ ФАХІВЦІВ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ.....	281
<i>Сініченкова А. С., Савченко Л.Л., Бондар В.О.</i>	
ПСИХОСОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ДІТЕЙ ПІД ЧАС СТРЕСОВОЇ ПОДІЇ.....	285
<i>Сімоненко О.Б.,</i>	
ЕМОЦІЙНИЙ СТАН ДІТЕЙ, ЯКІ ЗНАХОДЯТЬСЯ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ТИСКУ.....	289
<i>Скворчевська Є.Л.</i>	
БАР'ЄРИ В СПІЛКУВАННІ ЯК ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ПІДЛІТКІВ ВИМУШЕНИХ ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ ЗА КОРДОНОМ.....	293
<i>Стасюк В.В.</i>	
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ РЕСУРС У СТРУКТУРІ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.....	297
<i>Тімченко О. В.</i>	
ЩО ЗАЛИШАЄ НАМ У СПАДОК ВІТЧИЗНЯНА СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 19.00.09. «ПСИХОЛОГІЯ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ».....	300
<i>Тицька Я.О..</i>	
ПРАВОВЕ ОСМИСЛЕННЯ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ В НООСФЕРІ.....	304
<i>Українець В.М.</i>	
ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЙНОГО КОМПОНЕНТУ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ.	309
<i>Хайрулін О.М.</i>	
ІГРОВІ АСПЕКТИ ПСИХОЛОГІЇ ЖИТТЄВОГО ПРОСТОРУ ОСОБИСТОСТІ.	313
<i>Цільмак О.М.</i>	
ПРОВІНА ТА МЕТОДИ ЇЇ КОРИГУВАННЯ.	317
<i>Шарапановська Ю.В., Єрмакова С.О.,</i>	
НООСФЕРНІ МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ВИКЛАДАЧІВ І СТУДЕНТІВ	322
<i>Шрагіна Л.І., Месєрович М.Й.</i>	
ЗМІНА РОЛІ ОСОБИСТОСТІ ЯК ЕЛЕМЕНТУ СОЦІУМУ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ.	325
<i>Яцишина А.М.</i>	
СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ БОЙОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.	330